

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

TAS KARTOKAS RUDENS SKONIS...

Kokia trapi ir perregima riba, skirianti vasarą nuo rudens!.. Tanki kaip voratinklis, kurį, rugpjūčiui baigiantis, randa ant kadagių ir rožių, panašų į išvyniotas begalines laumių palas, išaustas iš mėnesienos spindulių. Jei ne šis voratinklis, kuriuo rugsėjį lyg ne-išsisklaidančiu rūku nuklojamos pievos, galbūt ir nepastebėčiau, kad atėjo ruduo.

„Ruduo už pavasarį būna gražesnis/ Taip tyliai nuslinga geltoni klevai/ Prie kūdros bulvienose smilksta laužai/ Ir oro jau skonis – gerokai kartesnis...” Tas švelnus rudens kartumas – iš vaikystės, kai nuo deginamų daržuose bulvienojų kildavo mėlyni dūmai. Kai žinojau, kad vėl laikas į mokyklą. Vėl bus tamsūs lapkričio rytai, tokie panašūs į vakarus, raudona sausio saulė virš vėpūtinų, balta trupanti kreida rankoje ir į burtažodžius panašūs eilėraščių žodžiai.

Ir dabar dar nepalieka tojiėjimo mokyklon nuojauta. Ne, tai ne visai tai, apie ką kalba politikai ir švietimo specialistai, propaguodami protingą edukacinę programą, kuri skatina mokytis visą gyvenimą. Ar tai tik nebus pigus kabliukas žioplam vartotojui, pažangą siejančiam su paviršinėmis žiniomis ir technologijomis?.. Argi žmonės ir seniau nesimokė – skaitydami knygas, stebėdami saulėlydžius, klausydamiesi Haidno ir Mozarto?.. Dalydamiesi savo išpūdziais ir vertinimais?..

Ir apskritai, ką reiškia šis žodis – mokytis? Be paliovos kimšti naują informaciją?.. O kam?.. Ar tos žinios padės suvokti, kas aš esu, kodėl čia gyvenu, kokia mano gyvenimo prasmė?..

Kaip pastebėjo prof. A. Jokubaitis (neseniai išleidęs knygą „Filosofas kaltina mokslininkus”), gamtos mokslai veržiasi kolonizuoti tas sritis, kurių jie negali paaiškinti – filosofiją, moralę ir etiką. Tačiau tai neįmanoma, nes gamtos mokslai negali atsakyti į filosofinius klausimus.

Savo bibliotekoje radau puikią knygą – Wislawos Szymborskos „Neprivalomus skaitinius”. Tai trumputės esė apie naujas knygas – šmaikščios, intelektualios, meistriškai parašytos. Mokytis ir išiminti čia nieko nereikia – o kam?.. Juk viską atperka didžiulis skaitymo malonumas!.. Grakštus sakiny, gili potekstė, subtilus humoras. Žinoma, jeigu žmogus nori graužti kokią nuobodžią enciklopediją – tegu graužia. Juk visi esame laisvi pasirinkti. Tik ar pasirinkdami gamtamokslinę empiriką ir prisikišdami savo kietąjį smegenų diską visokiausių žinių (ar jų kada prireiks?..), neprarandame kažko svarbesnio?..

Pavyzdžiui, gyvenimo džiaugsmo pojūčio. Skaitymo malonumo. Ir dvasinės bendrystės su autoriumi, nors galbūt jis (tarkim, Michelis Montaigne’is) miręs prieš penkis šimtus metų?..

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

VAKARAS

*Lyg eldija – geltonas lapas,
Saulėlydis – lyg vandenai.
Iriesi jais ir nežinai,
Kodėl atrodo mėlynai
Laužaviečių bulvienoj kvapas.*

*Kokios spalvos ateina miegas,
Priglunda prie kaktos vėsus
Lyg sparnas – toks purus, šviesus, –
Nubraukia vortinklius visus,
Ir akys skaisčios tarsi sniegas.*

*Ims ir ištirps, vos tik paliesi...
Lyg dulkės supasi sapnai,
Vis šluostai juos ir nežinai,
Kodėl atrodo mėlynai
Tas jausmas, kai kažko ilgiesi.*

Renata Šerelytė

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Tas kartokas rudens skonis... • **2-as psl. Perpetua Dumšienė.** Ar paveldimas pilietiškumo genas (2) • **3-as psl. Danutė Paulauskaitė.** Dviese su namais. Eilėraščiai • **4-as psl. Paminklas gimtajam kaimui.** Mariją Valuckienę kalbina Aldona Žemaitytė • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** Kernavėje atidarytas viduramžių miestelis liudija apie tolimą mūsų praeitį • **6-as psl. Jurgis Jankus – ir vaikų rašytojas.** Atviras laiškas prof. Gražinai Slavėnienei • **7-as psl. Romualdas Kriaučiūnas.** Knygų recenzijos ir komentarai/ **Wisława Szymborska.** Autorės žodis • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Karo patirtys Petro Babicko lyrikoje • Juozas Aputis: nesibaigianti kelionė namo

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2016 m. suteikė 10 000 euro paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasulyje“

Ar paveldimas pilietiškumo genas (2)

Perpetua Dumšienė

Tęsinys. Pradžia 2016 liepos 16 d. „Kultūroje“

Šis pasakojimas yra pirmasis iš ciklo, skirto Lietuvos valstybės šimtmečiui. Šių pasakojimų žanrą galima pavadinti dokumentine eseistika. Visus pasakojimus jungia Tėtušio personažas. Autorė nori, kad taip pavadintas autentiškas žmogus tuo pačiu taptų ir šiek tiek simboliška istorinio laikmečio figūra. Autorėi yra įdomu stebėti, kaip per laikmečio išbandymus iš kartos į kartą keičiausia tam tikros vertybės, kurias autorė pavadino „pilietiškumo genu“. Ji pati sau, o tuo pačiu ir skaitytojui kelia klausimą: „Ar paveldimas pilietiškumo genas?“

Viktorijos Daniliauskaitės laiškas, kuris papildė jos senelio Antano Daniliausko biografiją

Viktorijos Daniliauskaitės laiškas rašytas šio pasakojimo autorei 2014 metais. Jame dokumentiškai patikslinami Daniliauskų šeimos gyvenimo faktai, plačiau kalbama ir apie Marijampolės gyvenamo laikotarpio faktus – Daniliauskų namo statybos istoriją. Šiame laiške minimas atsiųstas nuotraukas pateiksime kaip šio pasakojimo iliustracijas.

Labas Peta,
Siunčiu ką žadėjau – keletą nuotraukų iš mūsų turimų dubletų, darytų dar mamos. Taipogi diską su dokumentais, patvirtinančiais, kad plotą, kur stovi tavo gimtasis namas, gavo Antanas Daniliauskas, s. Prano, 1927 m., kai po Žemės reformos 1926 m. jam ir kitiems mokytojams greta paskirti sklypai. Mano Tėtis Antanas D. gimė 1926 m. dar Gimnazijos fligelyje, kur buvo Direktorius butas. 1941 m. birželio mėn. Direktorius su žmona Leokadija Viktorija Strempickaitė, Andriejaus, Daniliauskiene (gim. 1900, Marijampolė, mirė 1943 m. Trofimovske, Jakutijoje) ir sūnum Antanu Daniliausku, Antano (gim. 1926 m., Marijampolėje, mirė 1993 m., Vilniuje) ištrėmė iš šių namų, ir Daniliauskai ten jau nebegrįžo. Sūnus Antanas su savo sukurta šeima Jakutske grįžo į Lietuvą 1956 m. ir gavo (vos ne vos) mokytojo vietą Panevėžio raj., Gelažiuose, kur ir pragyvenom 9 metus. Paskui persikėlėm į Vilnių. Mes, trys seserys, turinčios Strempickų kraujo, gimėm: Viktorija Jakutske, 1951 m. Dariaja Ogonioke, 1953 m., mirė 2007 m. Giedrė Jakutske 1954 m. Mano mama Julija Pūtvytė Daniliauskiene (Vlado Putvinskio anūkė) gimė 1926 m. kovo 26 d. Šilo Panevėžyje (Kelmės raj.), mirė 2009 m. Vilniuje. Antanas Daniliauskas, Prano (senelis) gimė 1876 m. Sintautuose, mirė tremtyje 1941 m. Rešotuose. Tai buvo jo antroji tremtis.

Tai tiek istorijos. Pas mus yra ir daugiau išsaugotų nuotraukų ar jų kopijų, dokumentų. Šiandien radau (po pokalbio) nuorašą gimimo metrikų Elsbietos Strempickaitės, d. Motiejaus ir Rožės Alikyniūtės (jos motinos – P. D.). Tai tiek šiam kartui. Linkiu Tau sėkmės ir visa ko geriausio, ir tepadedu Tau Dievas.

Viktorija
2014. IX. 10

Ar pilietiškumo genas yra paveldimas?

Kiek pamenu, tai visi mūsų giminės žmonės ką nors dirbo visuomenės labui. Kai kas iš jų šaipydavosi, netgi juos vadindavo seno piliakalnio iškaskenomis. Bet jie toliau taip elgėsi, nes, matyt, jų varomoji jėga buvo ne puikybės ar noras pasirodyti, bet kažkoks nenugalimas pilietiškumo genas.

Senos spaudos iškarpas pateikia mums ir Antano Daniliausko žmonos Leokadijos Strempickaitės tėvo – Andriaus Strempicko – ryškų pilietišką port-

Antanas Daniliauskas su žmona Julija nuotraukos dešinėje, šalia jų dvi dukros, o trečioji, Viktorija, nuotraukos kairėje. Nuotraukos centre – Antano Daniliausko (sūnaus) močiutė Magdelena Strempickienė. Taip pat – A. D. teta Matilda Strempickaitė ir dėdė Edvardas su žmona Brone (laiko ant kelių kūdikį).

Iš Viktorijos Daniliauskaitės archyvo

retą. Ypač įdomu, kad apie jį rašo ir labai palankiai jį vertina žinomas Lietuvos politikas, kunigas Mykolas Krupavičius. Kad ryškiau pajustume šios istorinės asmenybės mastą, prisiminkime ryškiausius jo biografijos faktus. Mykolas Krupavičius 1913–1917 m. studijavo Petrapilio (dabar Sankt Peterburgas) dvasinėje akademijoje. Buvo vienas iš ateitininkų sąjūdžio kūrėjų. 1914 m. birželio 13 d. išventintas kunigu. Pirmojo pasaulinio karo metais dalyvavo Nukentėjusiems nuo karo šelpti draugijos veikloje, dirbo pastoracinį darbą Taline (Estija), buvo karo belaisvių kapelionas. 1917 m. apsigyveno Voroneže (Rusija), buvo paskirtas lietuviškos Martyno Yčo berniukų gimnazijos kapelionu. Tais pačiais metais kartu su kitais Rusijos veikėjais įkūrė Lietuvos krikščionių demokratų partiją (LKDP), iki 1918 m. buvo šios partijos pirmininkas. 1917 m. birželio 9–16 d. dalyvavo Petrapilio lietuvių seime.

1920–1927 m. buvo Steigiamoji, I, II ir III Seimų narys. 1922 m. dalyvavo rengiant žemės reformos įstatymą, siekdamas aprūpinti žemę bežemius ir mažžemius. 1923–1926 m., būdamas Žemės ūkio ministru, šią reformą įgyvendino. 1919–1923 m. ir 1926–1927 m. buvo Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas.

Krupavičius savo rašytame nekrologe vardija visus kilnius daktaro Andriaus Strempicko darbus, ypač jam dėkoja už finansinę paramą siekiantiems mokslo lietuvių inteligentams, tarp jų ir jam pačiam. – Mykolui Krupavičiui. Juk tik pasiektas išmokslinimas suteikė galimybę užimti atsakingas pareigas ir dirbti reikšmingus Lietuvai darbus.

Straipsnis iš laikraščio „Laisvė“ Visuomenės, politikos ir literatūros dienraštis

Kaunas šeštadienis gegužės 22 d. 1920

A. a. Andrius Strempickas.
Mirė tylus, doras, bet vaisingas darbuotojas. Ne-
rašė apie Jį laikraščiai, neskambėjo plačiai jo vardas

Antano Daniliausko namo piešinys (dailininkas Juozas Tumas).

Iš P. Dumšienės archyvo

Lietuvoje, bet savo darbais Marijampolės apylinkės žmonių širdyse jis pastatė amžiną paminklą. Minia žmonių jį lydėjo į amžiną vietą. Netraukė jos iškilmingos ir trankios laidotuovės, nėjo pažiūrėti smalsumo traukiama, susirinko minia vargo darbo žmonių ant visados atsiveikinti su savo mylimu daktaru, globėju ir užtarytoju, suėjo atiduoti pasikutinę pagarbą ir išreikšti padėką ir prisirišimą numylėtam žmogui. Ašaromis palaistė jį kapų kelią o karštais atsidūsėjimais ir maldomis Dangaus Viešpatį melste meldė suteikti Jam už jo didžius darbus nusipelnytą dovaną – amžiną ramybę Dangaus Viešpatyje.

A. a. Andrius Strempickas gimė Igliaukos parapijoje, Igliskėlių kaime, ūkininkų šeimoje. Mokslus ėjo vietos pradžios mokykloje. Patekęs į rusų kariuomenę išėjo felšerių mokslo. Sugrįžęs į tėvynę tos profesijos nemetė ligi amžiaus pabaigos. Jai pasišventė visas – visa savo esybė, karšta širdžia. Gydytojavimo darbas labiausia atatiko Jo pagrindiniam tikslui – padėti žmonijai vargus mažinti, skausmus švelninti. Būdamas sąžiningu ir uoliu žmogum savo profesiją išstudijavo pamatiniai, ją pagilino, išpraktikavo. Žmonės supratę Jo širdį, pamatę Jo gy-

dymo vaisingumą ir nuoseklumą, pas jį plaukte plaukė. Velionis – vargo žmonių daktaras. Jis mokėjo Jus suprasti ir Jus prabilti, suraminti, atsižiūrint į Jų turtą ir atatinamų vaistų duoti. Nei vienas tikrųjų daktarų neturėjo tiek praktikos, kiek turėjo velionis. Tikrieji daktarai, kurie skelbiassi darbo žmonių gynėjais važinėdami pas ligonius šimtus ima ne skirdami turtuolių nuo vargšų. Daktaras Strempickas, kaip paprastai Jį žmonės vadindavo iš vargšų darbininkų tik sulūžusius grašius teimdavo už patarnavimą o sergantiems šeimynos galvai daugeliui dar dovanai vaistus duodavo ir maistui pinigų palikdavo. Senelių prieglaudą be jokio atlyginimo globojo. darbininkų sąjungoje dirbdamas, būdamas jos veikliu nariu, draugijos narius gydė veltui. Tinkamai vertindamas mokslą ir žinodamas jo reikšmę darbo žmonėms velionis šelpė sulig savo išgalių ir vargingą moksleiviją. Ne vienas mūsų inteliģentijos tapo jo sušelptas. Jų tarpe yra ir rašantis šią liūdną žinęlę. Dėl to nepaisant plačios praktikos, miręs savo žmoną ir vaikučius paliko neaprupintu ant Dievo malonės, paliko vargui vargti.

Kame tas tylus dvasios galiūnas ir nepamirštinas darbo žmonių prietelis savo kilnumo ir pasišventimo sėmėsi? Neišsemiamam dorybių šaltiny – krikščionybėje. A. a. Strempickas buvo idealingas krikščionis, krikščionis ne tik bažnyčioje, bet ir gyvenime, visus savo žingsnius ir darbus krikščionybės mokslu rėmė, visame gyvenime vadavosi krikščionybės dėsniais. Velionis prigulėjo prie tretininkų brolijos, šv. Pranciškus buvo jo idealas. Buvo gyvojo ražančiaus draugijos narys. Kasdien klausydavo šv. mišių. Štai kur Jo pasišventimas, pasiaukojimo ir nenuilstamo darbininko šaltinis.

Velionis dėjosi prie mūsų valstybinio, tautinio ir profesinio judėjimo paprastu jam sąžiningumu, uolumu ir atsidavimu. Šiais metais buvo išrinktas nuo krikščionių demokratų į Marijampolės miesto Tarybą. Joje darbovosi ligi pat mirties.

Mirė savo pašaukimo auka. Lankydamas šiltnėmis sergančius pats ja susirgo. Jo suvargintas darbu organizmas ligos nepernešė ir pavedęs Dievui mylimą šeimyną ir Tėvynę ... mirė. Mirė visų mylimas, visų gerbiamas ir ašarų lydimas. Tebūna tau idealingas krikščioni lietuvi ir pilietis lengva Lietuvos žemele, kurią taip mylėjai ir kuriai visą savo amžėlį dirbai o Dangiškasis Tėvas tesuteikia Tau amžiną gyvenimą. kunig. M. Krupavičius.

Manau, kad Tėtušio dėdė Andrius Strempickas, jo motinos Elzės Strempickaitės brolis, tikrai turėjo įtakos ir savo giminės pilietiškumo geno stiprinimui.

Tęsinys kitame numeryje

DANUTĖ PAULAUSKAITĖ

efoto.lt nuotr.

DVIESE SU NAMAIS

Tu gyveni, bet žemėje kitoj

Naktų sidabras
Liečia mano plaukus

Bet aš neinu prie lango
Mus artina ir skiria dykuma

Aš laidoju joį savo mėnesienas
Aš nebylėju žodžiams
Kuriuos vienatvėj pažinau

Bet aš neinu prie lango

Mane suranda
Baisai, atsėlinę iš miesto
Dykumos apsėstą
Aušra mane suranda

Ten jau nebus manęs
Ten mano naktų pelės
Graužia neuždirbtą duonos plutą

Ten lango kvadrate įstrigus pilnatis
Ji tau papasakos

Ant stalo gula dulkės
Neskaitomų laiškų ir knygų

Mano laikas daugiau
Nesutaps su tavuoju laiku

Neturiu aš vyriausiojo brolio Simoro
Jeigu turėčiau vyriausiąjį brolį Simorą

Šviesa pusiau šviesa
Jei skverbiasi pro plyšį

Diena tai smurtas
Snaiperi tylos

Glebi ranka
Koks buvo tavo planas, Dieve

Iš bado kretanti ranka
Danguj visas žvaigždes nuraško
Per visą naktį laša vaškas
Ir visa taps tamsa juodžiausia
Nesužinosi nepaklausi

Dabar man reikės surimuoti
Sniegą ir kelią
Dabar man reikės įrodyti
Sugrįžimo teoremą
Du kantrybės brūkšnius kaktoje
Kerta kreivas nelygybės ženklas
Išsineštas iš gimtųjų namų

Tūkstantį kartų: sveikas
Pavasari, prisikėlime
Tūkstantį pirmąjį: sudie

Tu nugalėsi savo kapą, mama
Tu nugalėsi kudakavimą davatkų
Ir tėvas atleidimo paprašys

Dvi tavo seserys – dvi kuosas
Juodomis skarelėm, kvailos ir pavydžios
Atleidimo paprašys

Kas beatmins jaunystę, iškeliavusią į šiaurę
Jau temdo dangų karavanai debesų

Aš svetimoj šaly
Aš tebesu
Bet tu dažniau sapnuokis, mama

Eidama paskui Gogolio karstą
Staiga atpažinau juodą vienatvės paukštį
Nutūpusį ant šakos
Jis buvo atlėkęs anksčiau
Kai dar tebebuvo gyva mano motina
Kai dar tebebuvo gyvi vasarojus, linai ir namų gyvuliai
Bet pro langą žiūrėjo Jonukas iš Milašiaus Lietuviškų pasakų
Mano sesuo Ofelija pamilusi Hamletą
Dainavo ir skendo ir skendo ir skendo
Svetimi tau papasakos apie mažą vaikystės šunytį
Iš baimės užmiršusį loti
Apie skurdo ir žibalo kvapą

Svetimi tau papasakos apie skiedras
Į pražūtį nešamas
Apie meną ir mirtį Venecijoje
Apie nenaudingą
Viso pasaulio išjuoktą grožį

Aš paleidau auksinę žuvelę
Atgal į jūrą
Mano tėvai buvo pajauniausi
Vėjo vestuvėse
Neapykantos žaibas mane
Pakrikštijo

Nederliaus metais labiausiai
Bijau pažiūrėti pro langą
Kai tarpulysvius slapstosi raidės
Ir nebėra kam skalikų sugėdint

Bado šerkšnas akis išbadys
Ir seneliui ir vaikui
Aš nieko negalėjau pakeisti
Šitame pajūrio kaime

Kada iš jūros trauks didžiulę baimės žuvį
Manęs nebus ant kranto
Visos tiesos aš niekad
Niekam nesakysiu
Aukšti ąsočiai bus
Pilni tamsos
Kas nori gali prisirinkti
Baimės žvynų

Bus naktys ir naktys ir naktys
Bus laikas sėdėti prie stalo
Bus laikas laiškų nerašyti
Bus laikas laiškų nebegauti

Bus laikas išeiti iš proto
Žiūrėti į apsnigtą sodą
Ir motinos veidą matyti
Bus vėjas ir vėjas ir vėjas

Mane vejasi skliautas pajuodęs
Mane vejasi tėviškės beržas
Aš be reikalo saulės ieškojau
Aš be reikalo čia gyvenau

Paminklas gimtajam kaimui

Marija Valuckienė (k.) po knygos pristatymo

2016 m. gegužės mėn. dienos šviesą išvydo Marijos Valuckienės parengta knyga „Radyščius. Giminių medžių sodas“. Knyga skirta Dzūkijos kaimo „Radyščius“ ir jo žmonėms, gyvenusiems nuo 19 a. pabaigos iki 21 a. vidurio atminti. Unikalu tai, kad knygoje pateikama kaimo žmonių ir jų šeimų geneologiniai medžiai.

Marija Valuckienė kalbina **Aldona Žemaitytė**

Koks siekis ar noras vedė Jus parengti daugiau kaip tūkstančio puslapių knygą „Radyščius“ apie gimtąjį kaimą?

Tai lėmė trys pagrindinės priežastys:

Pirma, išėjau į užtarnautą poilsį iš labai aktyvaus darbo (Marija vadovavo Ekonomikos mokymo centrui). Atsirado daug laisvo laiko, jį užpildyti kažkuo norėjosi, nes esu judraus charakterio, man reikia kuo nors aktyviai užsiimti. Negaliu sėdėti tik su namų rūpesčiais.

Antra priežastis – rašyti kaimo istorijas tapo mada: jau keli aplinkiniai kaimai turi savo kaimo knygas. Neseniai buvau perskaičiusi Nijolės Marcinkevičienės knygėlę apie gretimą kaimą „Levūnų kaimo papročiai“, V. Mizaro knygą-apybraižą apie Vilkiautinio kaimą, kuris ribojasi su Radyščiumi. Pažįstu Mariją Navickienę, buvusią Ricielių pagrindinės mokyklos mokytoją ir mūsų kaimo marčią, kuri jau dešimtis kaimų aprašė. Mano buvęs vadovas, Leipalingio vidurinės mokyklos direktorius Bronislovas Miševičius parašė labai išsamią savo gimtojo kaimo istoriją. Mano buvusi kolegė Onutė Bleizgienė parašė net dvi knygas apie kaimus. Pamaniau, kodėl kiti kaimai turi savo knygas, o Radyščius neturi; kodėl man nepabandžius parašyti apie savo gimtąjį kaimą, kuriame gimiau, užaugau, kol buvo gyvi mano tėvai į čia sugrįždavau atostogų metu ir laisvalaikiu ir kuris man brangiausias kaimas.

Daug tokių memorialinių knygų perskaičiusi panorau parašyti kitaip – geriau, išsamiau, plačiau. Man labai patiko knyga, kurioje buvo pačių kaimo gyventojų pasakotos istorijos. Pasiskolinau tik idėją, pasitarusi su Radyščiaus žmonėmis, nusprendėm, kad knygą rašysime visi kaimo gyventojai, nes jie geriausiai

Radyščiaus piliakalnis

žino savo ir savo protėvių gyvenimus.

Trečia priežastis – Radyščius yra nykstantis kaimas, nes XIX a. pabaigoje čia gyveno 300 žmonių, 1960 m. – 222, o 2015 m. 21 sodyboje gyveno tik 42 gyventojai. Per penkerius knygos rašymo metus mirė dvylika kaime gimusiųjų, bet neatsirado nė vieno naujagimio. Kaime dabar gyvena tik šeši jauni žmonės, o 1962 m. jame buvo per 50 jaunų žmonių. Todėl norėjosi įamžinti kažkada gyvenusius ir dabar gyvenančius žmones, kad jie išliktų gyvi knygoje su savo gyvenimo istorijomis, ir kad jie – gyvi liudininkai – papasakotų apie save nepagražindami savo gyvenimų, kad jaunoji karta gebėtų suprasti ne tik kaip gyveno, bet ir kodėl taip gyveno mūsų protėviai, seneliai, tėvai ir kodėl mes kitaip gyvename šiandien, kas įtakoja tokį mūsų gyvenimą. Pagaliau, ką turime daryti, kad gyvenimas keistųsi mūsų norima linkme.

Kaip Jums pavyko sutelkti pasipasakojimams dešimtį žmonių, kaime gimusių, gyvenusių, gyvenančių, dalyvauti „Giminių sode“? Tas sodas labai lapotas, jo tankmėje gali pasiklysti eilinis skaitytojas, esantis toli nuo Radyščiaus...

Kai tvirtai nusprendžiau, kad šito darbo imuosi, parašiau laišką-kreipimąsi į Radyščiaus gyventojus ir keliaudama per kaimą, sustojau prie kiekvienos trobos, kurioje dar gyveno žmonės. Labai nudžiugau, kad mane visi pažino, priėmė kaip garbingą viešnią. Visiems papasakojau savo idėją ir prašiau dalyvauti šiame projekte, parašyti ar papasakoti savo giminės gyvenimo istoriją. Palikau laišką-kvietimą, kad žmonės pagaltotų, parinktų nuotraukų. Be to, paaiškinau, kaip bus rašoma knyga, kokį laikotarpį turi apimti jų pasakojimai. Laiške buvo surašyti klausimai, į kuriuos turėtų atsakyti. Visi mano idėjai pritarė: vieni patys rašė, kitus teko man pakalbinti ir užrašyti jų pasakojimus.

Ar manote, kad knyga skirta tik su šiuo kaimu susijusiems žmonėms? Ar tikėtės, kad ji sudomins kraštotyrininkus, apskritai Lietuvos kaimu besidominčius istorikus

Stasio Gaidžio sodyba

(krašutiniu atveju – iš to kaimo kilusius žmones)? Šeimų istorijos – ar toks buvo Jūsų, kaip knygos sumanytojos ir sudarytojos, tikslas – įamžinti šeimų istorijas per dokumentiškai tikslų pristatymą? Ar tai vieno kaimo enciklopedija su lyriniais nukrypimais į praeitį? Kam skirta knyga – nedidelio žemės lopinėlio gyventojams ir jų giminės ratui ar platesniam skaitytojų ratui?

Pradinis sumanymas buvo skirti knygą tik kaimo gyventojams ir jų giminaičiams, susijusiems su jų giminės medžiu, kurio šaknys yra Radyščiūje: seneliams, jei tokių dar būtų, tėvams, vaikams ir vaikaičiams, kurie išsibarstę po visą Lietuvą ir visą pasaulį. Mat vienus radau Lietuvos miestuose ir miesteliuose, kitus – JAV, trečius – Didžiojoje Britanijoje, dar kitus – net Australijoje ir kitose šalyse. Taigi, knygą platinti tikėjausi tik tarp kaimo žmonių ir jų giminaičių. Todėl knygos tiražas yra ganėtinai mažas (tik 500 egz.). Norėjau sudaryti istorinę knygą, bet rašydama pamačiau, kad tikros istorinės knygos neišeis sudaryti. Knygoje patalpinti giminės medžiai prasideda ne nuo šaknų, o nuo įpusėjusio giminės medžio kamieno: nuo XIX a. antrosios pusės. Vis tiek norėjau, kad pasakotojai išsakytų savo trumpesnes, bet tikras giminės gyvenimo istorijas ir požiūrį į gyvenimą: kad jų gyvenimai nebūtų pagražinti, įvilkti į šiandieninio gyvenimo rūbą. Dažnai žmonės linkę pagražinti vieną ar kitą laikotarpį, o aš norėjau, kad ši knyga būtų kaip sociologinis tiesos sakymo tyrimas: žmogaus nuomonė neturi būti pagražinta ar sumeluota.

Džiaugiuosi, kad knygoje skaitytojai ras įvairių nuomonių apie XIX a. antrosios pusės ir iki XXI a. dvidešimtmečio kaimo žmonių ir jų giminaičių gyvenimą, juk gyvename visi skirtingai – ne kaip norime, o kaip galime gyventi, susiklosčius tam tikroms mus įtakančioms aplinkybėms. Norėjau, kad knyga būtų lyg kaimo enciklopedija ir kad taptų šeimų relikvija, pereinanti iš kartos į kartą. Todėl berašant kilo mintis, kad knygoje derėtų patalpinti ir žinias apie kai kuriuos kaimą supančius bei kaimui vieningą ar kitokią įtaką darančius administracinius objektus: apie Varėną kaip rajono administracinį centrą, jo istorijos gabalėlį, kuris suteiktų žinių iš Varėnos istorijos, kurią turėtų žinoti kiekvienas šio rajono gyventojas; apie Merkinę kaip seniūnijos centrą, apie Liškiavą kaip parapijos centrą, apie Liškiavos mokyklą, kuri daugelį šio kaimo vaikų išlydėjo į kitokią gyvenimą, negu jų tėvai gyveno. Knygoje aprašyti ir kaime vyravę amatai ir darbai, gyventojų pravardės, nes kaime daugelio gyventojų vienodos pavardės, kaimo šviesuoliai ir jų nuotraukos, kaimo sodybų išsidėstymo planas, savininkų pavardės, o svarbiausia – kompiuterio pagalba sudaryti giminių medžiai, kaimo gyventojų parašyti eilėraščiai ir pamėgtos dainos. Yra ir vietinė tarne parašytas tekstas, taip pat tarmiškų kaime vartojamų žodžių žodynėlis. Tokia knyga supažindins ne tik su kaimo gyventojų istorijomis, bet ir su kaimą supančia aplinka.

Nukelta į 8 psl.

Kernavėje atidarytas viduramžių miestelis

Algis Vaškevičius

Rytinėje Lietuvos dalyje, maždaug 35 kilometrai nuo Vilniaus įsikūrusi Kernavės archeologinė vieta – tai ištis unikalus teritorinis archeologijos ir istorijos vertybių kompleksas, vienintelis toks Lietuvoje, dar 2004 metais įrašytas į UNESCO Pasaulio paveldo objektų sąrašą. Į šį sąrašą jis pateko, nes buvo pripažinti du UNESCO globojamų paveldo objektų vertės kriterijai – ši vietovė liudija apie gyvenviečių raidą Baltijos regione maždaug 10 tūkstančių metų laikotarpiu, ji turi išskirtinių pagoniškų ir krikščioniškų laidojimo tradicijų sąlyčio įrodymų, be to, gyvenviečių struktūra ir įspūdingi piliakalniai yra ypač svarbūs tokio tipo objektų vystymosi ir jų naudojimo ikikrikščioniškuoju laikotarpiu pavyzdžiai.

Neretai Kernavė yra pavadinama Lietuvos Troja, nes čia, vaizdingoje Neries pakrantėje, kur plyti Pajautos slėnis ir atsiveria nuostabūs vaizdai, stūkso piliakalniai, šalia kurių nuo neatmenamų laikų kūrėsi senovės gyvenvietės ir buvo laidojami žmonės. Gana nedideliame 194 hektarų žemės plote yra išlikusios kultūros vertybės, čia gana gausūs archeologiniai radiniai, ir visa tai liudija apie čia maždaug prieš 11 tūkstančių metų gyvenusias kultūras.

Į Kernavę galima atvykti bet kuriuo metų laiku, ir visada čia atrasi ką nors naujo. Šiemet birželio viduryje lankytojams duris plačiai atvėrė ir muziejinė ekspozicija po atviru dangumi – čia pagal archeologinių tyrimų medžiagą yra atkurtas XIII – XIV a. Kernavės viduramžių miesto fragmentas. Pasiųskiojimas po šį atkurtą miestą ištis palieka nepamirštamą įspūdį – galima pažvelgti ne vieno namelio vidun, pamatyti buities daiktus ir rakandus, gyvenimo sąlygas, įsivaizduoti, kaip čia prieš maždaug 600 metų virė gyvenimas. Lankytojų, ypač vasaros mėnesiais, čia visada gausu, autobusai poilsio aikštelėje rikiuojasi vienas šalia kito.

Būtent XIII amžiaus viduryje Kernavė tapo feodaliniu miestu, o kunigaikščio dvarui dirbė amatininkai įsikūrę aukštutinėje miesto dalyje ant Pilies kalno. Žemutiniame mieste, Pajautos slėnyje, atsirado įvairių sričių amatininkų sodybos. Istoriniai šaltiniai liudija, kad kiekvienoje aukštomis tvoromis aptvortoje 7–9 arų ploto sodyboje stovėjo keli pastatai – gyvenamasis namas ir 2–3 dirbtuvės. Kernavės kapinės buvo įrengtos už miesto, Kriveikiškio piliakalnyje, o laidojimo papročiai bei archeologų rastos vaškuoto audinio įkapės liudija ne tik paskutiniosios pagoniškos Europos valstybės tradicijas, bet ir aplinkinių krikščioniškų kraštų kultūros įtaką.

Lietuviai Kernavę įsivaizduoja visų pirma kaip vieną iš mūsų valstybingumo simbolių – tai buvusi pagoniškos Lietuvos sostinė, apipinta legendomis ir padavimais. Istoriniuose šaltiniuose Kernavė pirmą kartą paminėta dar 1279 metais eiliuotoje Livonijos kronikoje, kur aprašytas nesėkmingas kalavijuočių žygis į Lietuvą, į Kernavę, į kunigaikščio

Lankytojus pakvietė viduramžių miestelis

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

Traidenio žemę. Būtent viduramžiais Kernavė klestėjo, bet kartu tai buvo ir jos žlugimo metas. Iš tų laikų liko penkių piliakalnių įtvirtinimo sistema, taip pat kapinynas su įkapėmis, sudegintų kunigaikščio pilių likučiai, sunykusio amatininkų bei pirklių miesto liekanos.

Yra žinoma, kad pirmieji gyventojai į Lietuvą atkeliavo maždaug prieš 13 tūkstančių metų, kai atsitraukė ledynai. To meto medžiotojus į šias vietas priviliojo šiaurės elnių kaimenės – jas sekdam, medžiotojai įsikurdavo laikinose stovyklavietėse, buvo apsistoję ir Kernavėje – apie tai liudija Pajautos slėnyje randami vėlyvojo paleolito laikotarpio titnaginių strėlių antgaliai ir kiti dirbiniai iš IX tūkstantmečio prieš Kristų.

Vėliau, klimatui šiltėjant, čia buvusias pievas ir krūmynus pakeitė spygliuočių ir lapuočių miškai, kuriuose veisėsi įvairūs gyvūnai, upėse ir ežeruose buvo daug žuvies. Kernavėje nuo to laiko buvo gyvenama nuolat, netrukus pradėjo plisti žemdirbystė ir gyvulininkystė, atsirado nuolatinės gyvenvietės. Lietuvos teritoriją pasiekė naujų gyventojų banga – tai buvo indoeuropiečiai, baltų genčių protėviai.

Geležies amžiuje augo darbo našumas, gerėjo gyvenimo sąlygos, didėjo gyventojų skaičius. Pirmaisiais amžiais po Kristaus piliakalniuose formavosi nedidelės įtvirtintos gyvenvietės, formavosi baltų gentys. Aukuro kalno piliakalnyje rasti klastojamų strėlių antgaliai, o apšaudytų ir sudegintų gynybinių įtvirtinimų liekanos liudija apie dažnus hunų ir kitų genčių puolimus.

Istoriniai šaltiniai Kernavės piliakalnių įtvirtinimą ir ankstyvųjų viduramžių miesto iškilmą sieja su Lietuvos valstybės kūrimosi pradžia kunigaikščio Mindaugo valdymo laikais (1236–1263). Po jo valdant kunigaikščiui Traideniui (1269–1282) Kernavė tapo vienu svarbiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ekonominių ir politinių centrų, o dydžiu, svarba bei įtvirtinimų pajėgumu jai galėjo

prilygti tik Vilnius.

Centriniame Kernavės piliakalnyje stovėjusią kunigaikščio pilį saugojo keturių piliakalnių gynybinė sistema, piliakalnių papėdėje Pajautos slėnyje ir viršutinėje Neries terasoje buvo įsikūręs pirklių bei amatininkų miestas, kuriame tuo metu gyveno įvairių tautybių bei tikėjimų žmonės.

XIV a. pradžioje kunigaikštis Gediminas perkėlė sostinę iš Kernavės į Trakus, o vėliau – į Vilnių. Kernavė liko svarbiu Lietuvos miestu, bet teutonų ordino puolimai antroje XIV a. pusėje ją susilpnino. Vienas toks aršus antpuolis buvo 1365 metais, o 1390-aisiais puolimo metu miesto gynėjai pasitraukė ir sudegino medines pilies, gyventojai paliko Pajautos slėnį ir senoji Lietuvos sostinė pamažu nugrimzdo į praeitį. Nepaisant to, vietovė išliko gyvenama iki mūsų dienų.

Būtent čia, po nemažu tūkstantmečiais besikaupusių sąnašų sluoksniu yra paslėptas paskutinės Europoje pagoniškos valstybės kultūrinis palikimas, kuris pradėtas rimčiau tyrinėti tik maždaug prieš trisdešimt metų. Profesionalūs archeologiniai tyrimai pradėti 1979 metais, kai nuslinko Mindaugo sosto piliakalnio rytinis šlaitas – tada aptikti IV – XIV amžių kultūriniai sluoksniai.

Tais pačiais metais tyrinėta ir dalis gyvenvietės, buvusios šiaurės rytinėje Lizdeikos kalno piliakalnio papėdėje. Nuo to laiko archeologiniai kasinėjimai Kernavėje buvo vykdomi kiekvieną vasarą, 1980-1982 metais buvo tęsiami ir užbaigti Mindaugo sosto piliakalnio archeologiniai tyrimai, nuo 1984-ųjų archeologinius tyrimus vykdė Vilniaus universiteto istorijos katedros ekspedicija, tada buvo ištirtas dar vienas pilkapis Kernavės pilkapyne, toliau tyrinėjant geležies amžiaus gyvenvietę prie Neries.

Nors darbai tęsiasi jau kelis dešimtmečius, tačiau skaičiuojama, kad šiuo metu yra ištirta tik apie 2 procentai kultūrinio rezervato teritorijos, ir joje jau žinoma 16 archeologinių ir 3 architektūrinės vertybės, įtrauktos į Kultūros vertybių registrą, archeologijos ir istorijos muziejaus saugyklose sukaupta daugiau kaip 20 tūkstančių eksponatų. Galima tik įsivaizduoti, kiek vertybių dar slypi po žeme.

Idomu tai, kad tyrinėjant Kernavės istoriją ir ruošiantis ją įtraukti į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, ši ypatinga vietovė buvo lyginama ir su kitomis žinomomis to paties regiono vietovėmis – Biskupinu Lenkijoje iš ankstyvojo geležies amžiaus, Birka ir Hovgardenu Švedijoje iš vikingų laikotarpio, taip pat viena bronzos amžiaus gyvenvietė Suomijoje. Šiose vietovėse daugiausia gyventa kuriuo nors konkrečiu laikotarpiu, o Kernavė yra išskirtinė tuo, kad čia gyventa ypač ilgai ir ji apima labai platų kultūrų spektrą. Be to, šios vietovės archeologinės liekanos taip pat labai gerai išsilaikė.

Kai žinai visus šiuos istorinius faktus, kai dairaisi aplink nuo piliakalnių, matai nuostabaus grožio Pajautos slėnį, Neries vingius, ištis apima kažkoks ypatingas, sunkiai nusakomas jausmas. Turbūt net ir nežinodamas ypatingos Kernavės istorijos čia jaustum, kad esi ypatingoje vietoje – tas ypatingumas tarsi tvyro ore... Todėl lankytojai ir traukia į Kernavę – vietovę, kur sugrįžtama į labai tolimą praeitį. □

Piliakalniai liudija tolimą praeitį.

Jurgis Jankus – ir vaikų rašytojas

Atviras laiškas

prof. Gražinai Slavėnienei

Gerb. p. Gražina,

Keistai pasijutau perskaitęs man skirtą viešą laišką (2016 m. liepos 23 d.). Jei teisingai supratau, šiandien Jums labai nepatinka kažkada Jūsų pačios užrašyti žodžiai apie tai, kad Jurgio Jankaus parašytos knygos vaikams – ne vaikų literatūra. Tik ar dėl šito reikėjo priversti jaudintis tą, kuris tai pacytavo, nepakeisdamas nė vieno žodžio?

Žinoma, čia nemaža kaltė tenka leidyklai „Šviesa“ ir antologijos sudarytojui prof. Vincui Aurylai. Argi normalu, kad įvadinis (taigi svarbiausias) straipsnis išspausdintas su juo nesupažindinus... autorės? Taip, paminėta, jog jis sudurstytas iš straipsnio, skelbto JAV tarptautiniame vaikų literatūros mokslo ir kritikos žurnale „Phaedrus“ bei jo lietuviškojo varianto, spausdinto vaikų literatūros mokslo ir kritikos žurnale „Rubinaitis“ Vilniuje ir „Draugo“ laikraštyje Čikagoje. Bet ar šito pakanka? Pasirodo, net šiandien, praėjus po knygos pasirodymo 14 metų, Jūs jos dar nesate mačiusi.

„Gali būti, kad Jis (V. Auryla – L. P.K.) norėjo parodyti skirtingus požiūrius“, – rašote. Gal ir taip, juk 259–260 antologijos puslapiuose kalbama jau tarsi apie kitą rašytoją. Aki-vaizdu, jog tas tekstas ir rašytas kito autoriaus, tik nepasirašytas. Prikaištaujate: „Gaila, kad Jūs nebandėte su manimi susisiekti ir pasiteirauti, kaip „iš tikrųjų buvo“. Betgi antologiją parengė žinomas mokslininkas, ją išleido rimta leidykla, o leidybą net Lietuvių Fondas (JAV) parėmė – tai kaip gali netikėti.

Su Jumis labai nekorektiškai pasielgė ir knygos sudarytojas, ir leidykla. O Jūs kažkodėl nutarėte, jog kalčiausias šioje istorijoje monografijos „Jurgis Jankus: gyvenimas ir kūryba“ autorius.

Kartais ir kritikai „prašauna pro šikšnelę“. Būna, kad nesutinkama ir su kritikų teiginiais. Vertinu Jūsų nuveiktus didelius darbus, gerbiu Jus kaip asmenybę, o rašydamas monografiją atkreipiau dėmesį į Jūsų žodžius, skirtus J. Jankaus kūrybai, tik todėl, kad jie išspausdinti plačiai prieinamoje antologijoje. „Gal šiandien kitaip rašyčiau?“ – pati savęs klausiate. „Klaidas būtina ištaisyti“, – rašote laiško pabaigoje. Manau, kad tinkamiausias atsakymas į Jūsų viešą laišką būtų ištrauka iš mano monografijos, tai – Jūsų jau cituoto skyrelio tęsinys (p. 97–99):

Pirmąsias pasakas J. Jankus parašė dar dirbdamas pradinėse mokyklose. Viena jų – pasaka Kalvis Darbeika – net per tris numerius buvo išspausdinta Žvaigždutės žurnale (1932). Tai – ir pirmasis didesnės apimties kūrinys, pasirodęs spaudoje, kurį prieš tai jaunas mokytojas patikrino klaseje. (Tuomet J. Jankus dirbo Girkalnio valsčiaus (Raseinių r.) Juodkėnų pradinėje mokykloje; pasakos parašymo data ir vieta nurodyta paties autoriaus: Girkalnis, 1931 11 5). Toje pasakoje, kurios pagrindinis herojus sugeba pergudrauti velnius, kaip ir pasakose, po poros dešimtmečių gimusiose užatlantėje, ryškūs tautosakos motyvai. Kiek daugiau dėmesio pasakai J.

Jankus skyrė jau atsидūręs Vokietijoje. Gal todėl, kad čia jis daugiausia laiko praleisdavo mažųjų tautiečių apsuptyje. Rašytojui vėl mokytojaujant gimė nemažai pasakų ir vaikams skirtų atsakymėlių, kurie buvo išspausdinti tuo metu tremtyje atnaujintame žurnale vaikams Saulutė (1946–1948).

Įdomu, kad dauguma tų pasakų artimai siejosi su tauta ir pasaulį užgriuvusia nelaime, juose – ir herojų ryžtas nugalėti, ir daug patriotizmo, gilių minties, protesto prieš neteisybes, gerumo išaukštinimo.

J. Jankus buvo aktyvus ir 1950 metais JAV pradėtame leisti žurnale vaikams Eglutė. Kai kurios jame išspausdintos pasakos vėliau persikėlė į tas kelias rašytojo knygas vaikams, tačiau ne mažiau jų taip ir liko periodikoje. Regis, priežastis labai žemiška, ją pats J. Jankus taip įvardijo: „tuo metu vaikiškoms knygoms čia niekas nesidomėjo, tai, matyt, niekas ir nerizikavo įdėti keletą tūkstančių į vaikiškos knygos išleidimą“.

Užtat būta tokio originalaus pasakos populiarinimo būdo, kaip klajojantis rinkinėlis, kuris ejo iš rankų į rankas. Rašytojas yra pasakojęs, jog jis iš pasakų, spausdintų vaikų žurnaluose, o taip pat tų, kurias parašė kaimynų ir gerų pažįstamų vaikams, buvo sudaręs rinkinėli. Kažkieno perrašytas rašomąja mašinėle, tas leidinėlis ilgainiai ejo per mažuosius skaitytojus. Kai kurios pasakos, dar nespausdintos, iš to

Jurgis Jankus. *Po raganos kirviu. Senas kareivis Matatutis*. Iliustravo D. Radavičiūtė. – Vilnius, Vyturis, 1994

rinkinėlio vėliau atsидūrė Lietuvoje išleistoje pasakų knygoje Aukšinis vabaliukas.

„Aš nežinau apie mašinėlę perrašytas pasakas, - paprašyta prisiminti, atsakė D. Jankienė (rašytojo marios Danutės 2007 m. kovo 12 d. rašytas laiškas monografijos autoriui). – Buvo rankraštyje, ir tai yra „Aukšinio vabaliuko“ pasakos. Turiu tik vieną, kurią

parašė savo proanūkei gimtadienio proga, sudėdamas ir draugų vardus, kuri niekur nebuvo išspausdinta. Vadinasi „Tešliukė“. Buvau įkalbėjusi į juosteles pasakų iš „Aukšinio vabaliuko“, tai tos juostelės keliavo iš vienos šeimos pas kitą. Ir dabar nebežinau, kur yra užkritisios, ko gero, ir proanūkai pamiršo, nes jau kiti interesai juos domina“.

D. Jankienė taip pat pažymėjo, kad rašytojas pats teigė, jog yra daug daugiau jo pasakose nei iš paviršiaus atrodo. Už fantazijos slepiasi gyvenimo realybė ir pamokymai.

Po vienu viršeliu Lietuvoje pakartotos abi pasakų knygos, užatlantėje pasirodžiusios šeštojo dešimtmečio pradžioje (PO RAGANOS KIRVIU. SENAS KAREIVIS MATATUTIS. – Vilnius: Vyturis, 1994). Čia kiek kitaip įvertinamas J. Jankaus indėlis į vaikų literatūrą nei tai padarė G. Slavėnienė. Nors jas į tėvynės pasaulį palydėjęs literatūrologas Jonas Linkevičius ir pastebi, kad antroji pasakų knyga – Senas kareivis Matatutis – „ir apimties, ir meniniu atžvilgiu gerokai pranoksta pirmąją“, tuo pačiu akcentuoja, kad „jose išlieka J. Jankui būdingas braižas: rašytojas „visa apgaubia savo įprastu pasakotojo talentu“ (A. Vaičiulaitis)“, jo „literatūrinės pasakos reikšmingai praturtina šio žanro lobyną lietuvių literatūroje naujoviškais aukšto meninio lygio kūriniais“.

Visose trijose pasakų knygose rašytojas lengvai atpažįstamas ir pajuntamas. Jei net nežinotum, kas jų autorius, neabejotinai atspėtum jau po pirmųjų puslapių perskaitymo.

Dar sykį atsiverskime jas.

Knygoje Po raganos kirviu – šešiolika kūrinių, turinčių ir pagrindinių herojų – Jakamutį, galintį ir mėgstantį lakstyti medžių viršūnėmis ir patekusį į raganos nagus. Čia daug subtiliai, meistriškai pavaizduotos lietuviškos gamtos, romantiškų spalvų ir; žinoma, romantiškas nuotykis. Iš didesnių ir mažesnių tekstų susidedanti pasaka-apysaka perskaitoma vienu atskirvėpimu.

Rekruto Matatučio istorija nukelia skaitytoją į XIX a. vidurį. Fantastikai pinantis su tikrove kartu su autoriumi pergyvename dėl pasakos-apysakos herojaus patirčių, stebimės, gerimės, jaudinamės. Pagrobimą į caro kariuomenę lydi daug įvykių, kurie parodo herojaus žmogiškąsias savybes, vidinį grožį, atpildą už gerą širdį, protestą prieš nežmonišką svetimųjų elgesį, žadinantį patriotinius veiksmus. Visa tai pasakojama vaizdingais sakiniais, gyvais dialogais. Nors pasirinkta kūrinio tema tikrai ne iš linksmybių, tačiau rašytojas nepamiršta į savo veikėjų lūpas ir veiksmus įpinti optimizmo, kartais ir ganėtinai smagių epizodų, na ir to, kas akivaizdžiai kūriniui suteikia pasakiškumo. Čia ir velnių apsėstas duras, ir pragaras, ir dangus, ir karaliaus rūmai, ir stebuklingas žiedelis.

Knygoje Aukšinis vabaliukas – penkiolika įvairių laikų parašytų pasakų, kelios jų spausdinamos pirmą kartą. Žavi ir rašytojui būdingas braižas, ir pasakų savitumas, o labiausiai tai, kad daugeliu atvejų toli pažengta moderniosios pasakos keliu.

Viliuosi, kad atsakiau ir Jums, ir „Draugo“ skaitytojams.

Pagarbiai –

Leonas Peleckis-Kaktavičius

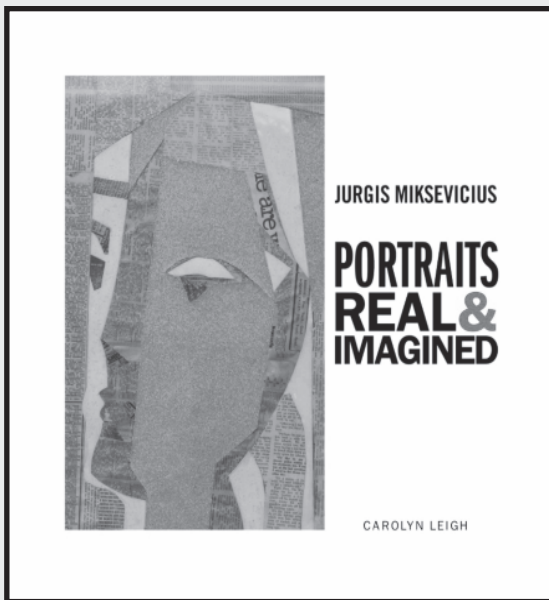
Jurgio Mikševičiaus katalogas išleistas Australijoje

2016 m. rugpjūčio mėnesį Australijoje išleistas tapytojo Jurgio Mikševičiaus (1923–2014) kūrybos katalogas „Jurgis Mikševičius – tikri ir išgalvoti portretai“ („Jurgis Mikševičius – Portraits Real and Imagined“, Blurb, 2016, 106 p.).

Dailininkas Jurgis Mikševičius gimė Šiauliuose, dailės mokėsi J. Mackevičiaus tapybos studijoje Kaune. Iš pradžių jam įtakos turėjo P. Cézanne'as, P. Picasso kūriniai. Ankstyvuojau kūrybos laikotarpiu jis nutapė kubistinių natiurmortų („Natiurmortas su kauke“, 1960). 1978 m., 1982 m., 1987 m. keliavo po Indiją. Paveiktas indų kultūros ir filosofijos sukūrė savitų simbolinių kompozicijų („Nibbala ir Samsara“, 1971, „Juodasis mėnulis“, 1981), peizažų („Gamtovaizdis“, 1975, „Congolos ežeras“, 1962), litografijų („Melisa“, 1963).

J. Mikševičiaus dukters Carolynos Leigh parengtame kataloge (įvadą parašė menotyrininkas Rogeris Butleris) apibūdinti dailininko asmenybės ir kūrybos bruožai. Dukters pokalbiai su tėvu atveria jo ankstyvąjį gyvenimą, kūrybos kelią, pasaulėžiūrą ir savitą tapybą. Aprašoma, kaip jis 1941 m. su šeima išvyko į Vokietiją, kaip 1945–1948 m. tapybą studijavo meno mokykloje (dailininkų kolonijoje) Darmštadte pas P. Thesingą. 1948 m. persikėlė į Australiją, nuo 1953 m. gyveno Sidnėjuje. 1956 m. su kitais įkūrė dailininkų grupotę „Šešios kryptys“. Nuo 1960 m. buvo grupės „Aitvaras“ narys. Australijoje dailininkas atrado savo kūrybinį kelią, tapo dailės mokytoju. Jis niekada nesiliovė tapyti, todėl paliko gausų kūrybinį palikimą.

Parengė G. M.

Knygų recenzijos ir komentarai

Romualdas Kriaučiūnas

Tikrai nežinau, kada pirmą kartą susidūriau su žodžiu „recenzija“. Geriausiai atsimenu tą žodį, kai studentaudamas kartu su kitais prie alaus bokalo dainuodavau Filisterių dainą. Dainoje prisimenamos dienos laisvės ir džiaugsmų. Prisimenami prieš nieką nedrebėję draugai. Paskui – tokios eilutės: „...Viens sėdi įstaigoj rimtai ir cifras kalkuliuoja/ Kiti – pedagogai seniai ir knygas recenzuoja...“ Tik vėliau teko skaityti visą glėbį kitų recenzuotų knygų. Gera proga prisipažinti, kad knygų skaityti niekada nemėgau. Lietu-

atlieka, vadinamas recenzuotoju ar recenzentu. Gerai, kad tokiu niekada nenorėjau būti. Pats žodis kažkaip ausį rėžia. Mokausi toliau. Knygos recenzija – tai tekstas, kuriame aptariama pasirinkta knyga. Net teigiama, kad knygos recenziją gali rašyti kiekvienas žmogus, kuris nori išsakyti savo nuomonę apie perskaitytą knygą. Vieniems knygos recenzija suteikia galimybę išsakyti savo nuomonę apie perskaitytą knygą. Kitiems recenzija padeda apsispręsti, kurios knygos yra vertos jų dėmesio.

Specialistai pateikia patarimų rašantiems recenzijas. Aišku, rašant reikia paminėti knygos autorių, jos pavadinimą, žanrą ir leidyklą. Toliau reikia visą dėmesį kreipti į knygą. Pravartu atsakyti į klausimą, ar knyga yra intriguojanti, kuo ji patraukė recenzuotojo dėmesį, kas labiausiai įstrigo ją skaitant. „Bežuvaudamas“ internete sužinojau, kad viena patikimiausių svetainių, kurioje pateikiamos knygų recenzijos, yra www.skaitytomiausiosknygos.lt. Reiks ten apsilankyti.

Radau kitą straipsnį, kur aptariamos knygų recenzijos ir komentarai. Čia teigiama, kad komentarai yra rašomi laisva forma. Autoriui paliekama laisvė rinktis. Teigiama, kad rašyti komentarus yra kur kas lengviau, nes jiems nėra taikomi jokie reikalavimai ar apribojimai. Knygų recenzijos yra griežtos formos ir

jas rašant yra būtina atsižvelgti į tam tikrus reikalavimus. Galvojama, kad knygų recenzijas rašantis žmogus visada bus profesionaliau įvertintas nei tas, kuris rašo komentarus.

Įdomios Mykolo Drungos mintys apie knygų recenzijas, išsakytos www.bernardinai.lt prieš beveik dešimtį metų. Anot jo, knygų recenzavimas yra pratybos kontroversijai, be kurios jokia atvira visuomenė ir joks atviras žmogus nesuklestės. „Atsakingas, gyvas ir ambicingas knygų aptarinėjimas gal neatneš laikraščiui daug pajamų, tai ne pelno srovė, bet tai yra minties srovė, galinga pažinimo srovė, ir turi būti garbė tokiai atverti kelią. Kai knygos recenzija gerai atlikta, ji tampa daugiau negu pramoga, ji veda skaitytoją į magišką ratelį tų, kurie tikrai gyvena dvasioje. Tai mažas, tačiau reikšmingas indėlis į tikrą pilietiškumą, į prasmingą gyvenimą“, – aistringai porina ką tik minėtas autorius.

Toliau ieškau ko nors apčiuopiamesnio, akademiškesnio apie recenzijas. Ieškau, kad radeš galėčiau pasakyti: „Aha! Dabar suprantu, ką reiškia recenzija ir kokie yra ją rašančiojo privalumai“. To dar neužtikau, o jeigu ir užtikau, tai nepastebėjau. Radau recenzijų ir anotacijų aptarimą, bet nepaminėti tų apybraižų autoriai. Čia anotacija minima kaip trumpas kūrinio pristatymas, kuriame nėra akivaizdaus vertinimo. Anotacija taip pat dažniau atlieka rekomendavimo, užuominos funkciją. Tuo tarpu recenzijoje reikia išreikšti savo nuomonę, teigiamą ar neigiamą, apie aprašomą leidinį. Manoma, kad pagirti knygą yra lengviau nei mandagiai sukritikuoti. Tačiau prieš tai svarbu kiek galima objektyviau aptarti pačios knygos turinį. Beskaitydamas sužinojau, o gal jau žinojau, kad gera recenzija ne tik demonstruoja literatūros ir meno žinias, bet ir pagrįstai išreiškia pagyrimą ar kritiką. Vengtina piktavališkai kritikuoti arba liaupsinti, dalijant nepelnytus pagyrimus.

Įdomu, kiek ši informacija turės įtakos man aptariant kitą knygą? □

viškoje gimnazijoje pokarinėje Vokietijoje knygų mokslui semtis kaip ir nebuvo. Užsirašydavome viską, ką mokytojai diktavo. Knygos į mano gyvenimą atėjo vėliau. Studijuojant Amerikos universitetuose, mokslinių knygų buvo daug. Kai kurias jų reikėdavo skaityti, bet tekdavo prisiversti. Mokslus baigęs, kad nepristigčiau profesinių žinių, mokslines knygas bei žurnalus skaičiau ir toliau, bet grožinė literatūra niekada neviliojo. Į knygų aptarimo darbą mane įtraukė Juozas Girnius, „Aidų“ redaktorius, 1968 m. atsiųsdamas naujai išleista Masterso ir Johnsono knygą apie lyčių fiziologiją. Po to jis atsiuntė dar porą knygų, visas anglų kalba. Vėliau į rankas patekdavo bičiulių rekomenduotos knygos ir jas, daugiausia iš mandagumo, pradėjau pamažu skaityti. Prisiversdavau skaityti, bet tuo pačiu kartais būdavo ir įdomu tai, ką skaičiau. Kai kurios knygos buvo tokios įdomios, kad pradėjau savo išpūdžiais apie jas dalytis spaudoje. Vienu metu draugai sakydavo, kad žino, kiek knygų per metus perskaitau, nes beveik viską, ką perskaitydavau, aprašydavau. Per keliasdešimt metų tokių aprašytų knygų susidarė visa krūva. Dėl įdomumo pasilaikiau pernai atspausdintą „Draugo“ Kultūros priedo metinį turinį. Pasi-girsiu – ten radau penkiolikos mano aptartų knygų sąrašėlį ir spėjau, kad tai mano aptartų knygų metinis rekordas.

Kai kurie bičiuliai mano aprašymus vadiną recenzijomis, bet aš tų aprašymų recenzijomis niekada nevadinau. Tik šįmet nutariau arčiau susipažinti su recenzijos sąvoka ir apimtimi. Daug metų žaidžiu šachmatais, bet niekada neskačiau jokios knygos ar straipsnio, kaip lošti ir tame žaidime tobulėti. Tą patį galėčiau pasakyti apie lauko tenisą, buriavimą, žolės pjovimą, dainavimą prie alaus ir daugelį kitų užsiėmimų ar pomėgių. Iki šiol nieko nebuvau skaitęs apie recenzijų mokslą ar meną.

Tai ką gi sužinojau, pasidomėjęs recenzijomis? Recenzija – literatūros, meno ar mokslo veikalo įvertinimas raštu. Žmogus, kuris tai

WISLAWA SZYMBORSKA

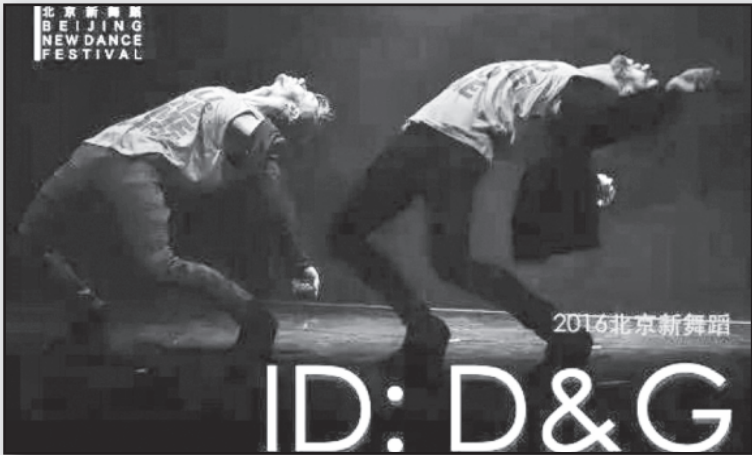
Autorės žodis

Pradėti rašyti „Neprivalomus skaitinius“ mane paskatino beveik kiekviename literatūriniam periodiniame leidinyje esanti rubrika „Naujos knygos“. Nesunku pastebėti, kad tik maža dalis tokiose rubrikose minimų knygų patenka ant recenzento stalo. Dažniausiai pirmenybė teikiama naujausiai beletristikai ir publicistikai. Kur kas mažiau galimybių turi atsiminimų knygos ir naujai išleista klasika. Ir beveik jokių – monografijos, antologijos, žodynai. Mokslo populiarinimo knygos ir įvairūs žinynai neturi nė mažiausios vilties sulaukti atsiliepimo. Visiškai kitaip yra knygynuose: dauguma (jei ne visos) uoliai recenzuojamų knygų mėnesių mėnesiais guli lentynose ir galų gale nukainojus išparduodamos, kitos – tampa makulatūra; o daugybė knygų, nesulaukusių įvertinimo, aptarimo ar rekomendacijų, greitai išparduodamos. Taigi panorau skirti šiek tiek dėmesio būtent šiai literatūrai. Iš pradžių ketinau rašyti tikras recenzijas, t.y. kiekvienu atveju aptarti knygos pobūdį, priskirti ją kokiai nors krypčiai ir, žinoma, įvertinti, kuo ji geresnė ar blogesnė už kitas. Tačiau greitai supratau, kad vis dėlto recenzijų rašyti nemoku, o ir nenoriu. Nes esu ir noriu būti tik skaitytoja, kuri myli knygas ir kurios pečių neslegia vertinimo našta. Knyga mane gali labai sujaudinti arba tapti dingstimi kilti laisvoms asociacijoms. Kas pavadins šiuos „Nep-rivalomus skaitinius“ feljetonais, nesuklys. O kam jie atrodys kaip recenzijos, pastatys mane į nepatogią padėtį.

Gal kam nors tai atrodys senamadiška, tačiau aš manau, kad knygų skaitymas – tai nuostabiausias iš visų žmonijos sugalvotų užsiėmimų. *Homo ludens* šoka, dainuoja, išraškingai gestikuliuoja, pozuoja, puošiasi, puotauja ir rengia rafinuotas ceremonijas. Nenoriu nuvertinti tokių žaidimų svarbos – be jų žmonių gyvenimas taptų neapsakomai nuobodus, o gal net visai praeitų veltui. Tačiau visi šie žaidimai – bendri, daugiau ar mažiau primenantys karinių pratimų mokymą. *O homo ludens* su Knyga yra laisvas. Bent jau tiek, kiek galima būti laisvam. Jis pats, vedamas smalsumo, kuria žaidimo taisykles. Jis skaito ir protingas knygas, iš kurių gali ką nors sužinoti, ir kvailas, nes jose irgi yra tam tikros informacijos. Jis gali nebaigti skaityti vienos knygos, o kitą pradėti nuo pabaigos ir perskaityti iki pradžios. Jis gali kikenti dėl visai nejuokingų dalykų arba staiga sustoti ties žodžiais, kuriuos įsimins visam gyvenimui. Jis gali tai, ko nepatirs darydamas ką nors kita, – išgirsti, apie ką samprotauja Montaigne'is ar akimirkai atsidurti mezozojuje.

Wisława Szymborska. *Neprivalomi skaitiniai*. Esė. Iš lenkų k. vertė Laura Liubinavičiūtė. – Vilnius, Pasviręs pasaulis, 2006

Kultūros kronika

Rugpjūtį Pekine vyko antrasis Pekino naujojo šokio festivalis. Programoje akivaizdžiai dominavo Lietuvos šokėjai – pristatyti net trys skirtingi spektakliai. Rugpjūčio 24 d. parodytas Pauliaus Tamolės, Agnės Ramanauskaitės ir Manto Stabačinsko „Contemporary?“ (Menų spaustuvė), rugpjūčio 25 d. – Mariaus Pinigio ir Manto Stabačinsko „ID:D&G“, rugpjūčio 27 ir 28 d. – Birutės Banevičiūtės „Maži stebuklai“ (Dansema). Festivalio organizatoriai šiais metais daugiausia dėmesio skyrė europietiškam šiuolaikiniam šokiui – pasirodė trupės iš Vengrijos, Slovakijos, Makedonijos, Švedijos, Lietuvos. Kinijos sostinės publika kviesta ne tik į spektaklius, bet ir į šokio dirbtuves, paskaitas.

Liepos 22–23 dienomis didžiausiame Graikijos antikiniam Epidauro teatre buvo parodyta režisieriaus Cezario Graužinio premjera – Eschilo tragedija „Septynetas prieš Tėbus“. Prieš ketverius metus C. Graužinis tapo pirmuoju istorijoje lietuvių teatro kūrėju, kuriam teko garbė pastatyti spektaklį Epidaure. Lietuvio darbą – Sofoklio tragediją „Karalius Edipas“ – žiūrovai priėmė nuoširdžiai ir džiaugsmingai. Tąkart spektaklį šalies teatro visuomenė įvardijo „stipriausiu antikinės tragedijos pastatymu per pastaruosius dešimtmečius“. O kasmet rengiamuose apdovanojimuose lietuvių režisierius pelnė Graikijos teatro ir muzikos kritikų sąjungos prizą už geriausią senosios graikų dramos pastatymą.

Liepos 21 d. Kaliningrado istorijos-dailės muziejuje atidaryta grafikos kūrinių paroda „Lietuviškos istorijos takais“. Paroda skirta pirmojo lietuvių literatūros istoriografo bei filologo Gotfrydo Ostermejerio 300-osioms gimimo metinėms paminėti. G. Ostermejeris laikomas vienu pirmųjų lietuvių knygotyrininkų, parašęs nemažai svarbių lietuvių lingvistikos veikalų. Parodos ekspoziciją sudaro Alfonso Čepausko grafikos kūriniai iš ciklo „Trapėnų kronikos“, Arvydo Každailio ofortų ciklas „Prūsijos žemės kronika“, 2002 m. įvertintas Lietuvos nacionaline kultūros ir meno premija, Broniaus Leonavičiaus darbai iš ciklo „Vilniaus legendos“, 2000 m. Vilniaus tarptautinėje knygų grafikos trienalėje įvertinto pagrindine Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos premija, ir Alfonso Žviliaus kūriniai iš ciklo „12 dorybių ir 7 didžiosios nuodėmės“.

Paminklas gimtajam kaimui

Atkelta iš 4 psl.

Idėja sukurti tokio pobūdžio knygą – įdomi ir netikėta. Kas išprovokavo ją parengti, suredaguoti gausią, iš įvairių profesijų žmonių surinktą medžiagą, kaip istorijos amžininkų prisiminimą? Ar tai siauro akiračio, ar platesnių horizontų knyga?

Buvo atvejų, kai apie savo gyvenimą rašė ar pasakojo patys giminės žmonės, o buvo tokių giminių, kur pasakojo kiekvienas giminės narys ar keletas narių. Per tuos penketą metų teko bendrauti su 170 žmonių, gyvenančių Radyščiuje ar kilusių iš šio kaimo. Susisiekti su giminės nariais padėjo visagaliai kompiuteriai ir telefonai. Šeimos nariai mielai duodavo kitų giminių telefonų numerius. Bendravimas vyko ir telefonu, ir elektroniniu paštu. Su tais, kas valdo kompiuterį, buvo lengva bendrauti, tikslinti jų rašinius, gauti nuotraukas.

Netikėtai geri atsiliepimai tų, kurie jau paskaitė knygas. Knygos privalomi egzemplioriai yra pristatyti Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo, Mokslų akademijos Vrublevskių, Vilniaus universiteto bibliotekoms, Lietuvių kalbos, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutams, gal kas ir susidomės, bet apie tai nieko dar negalėčiau pasakyti. Vienas sutiktas žemietis, pamatęs knygą naujų knygų ekspozicijoje M. Mažvydo bibliotekoje, taip ją įvertino: kokia kapitalinė knyga!

Kaip suradote mecenatus, patikėjusius, kad knyga bus vertinga ir įdomi įvairiems skaitytojų sluoksniams?

Kadangi knyga yra apie vieną kaimą, tai mecenatų daug nesuradau. Kaime tokių nebuvo. Kreipiausi į keletą labai turtingų įmonių ir vieną stambų ūkininką. Parėmė viena įmonė, nors ji nėra labai turtinga, po nedidelę sumą paaukojo giminaičiai ir draugai. Didžiausią dalį teko pačiai pridėti iš savų santaupų.

Ar Jums skaudu, kad drauge su Lietuvos laisve atėjo ir didžiosios nuodėmės – puikybė, godumas, visuomenės sluoksniavimasis, o kartu su tuo geso dvasingumas – pasitikėjimas Aukštesnėmis jėgomis, malda, švarių gyvenimu tarp savųjų?

Taip, dėl šių blogybių man labai skaudu. Pateisinu tuos žmones, kurie geba daug uždirbti, bet man skauda dėl to, kad daugelis jų, naudodamiesi pigia darbo jėga, sukrauna didelius turtus ir nenori padėti invalidams, senelių ir vaikų namams bei kitiems pagalbos reikalingiems. Juk Lietuva maža ir mes puikiai žinome, kas nuolat auchoja. Tokių, deja, nedaug. Be to, paprastai auchoja tiems projektams, apie kuriuos garsiai būtų pasakyta per radiją, televiziją, t.y., garsiai pareklamuota.

Mane labai jaudina, kad laisvoje Lietuvoje atsirado tiek daug benamių, vargšų, kad skursta daugelis menininkų, pensininkų, kultūros darbuotojų. O reikia, kad visi jie gyventų oriai. Kyla klausimas: iš kur mūsų mažoje šalyje tiek daug milijonierių per tokį trumpą rinkos ekonomikos laikotarpį? Juk žinome, kad užsienio šalyse tik po ilgų gyvenimo metų žmonės tampa milijonieriais, o mūsų „biednoje“ šalyje jie

kaip grybai po lietaus dygsta. Labiausiai gaila, kad turtuoliams – visur žalia šviesa. Turtingų žmonių palaikymą iš valdžios pusės jaučia mažiau uždirbantys, dingsta pasitikėjimas valdžia ir turtingais žmonėmis. Labai gaila, kad į kaimą dideliais šuoliais veržiasi miestų problemos: dingsta gražus žmonių bendravimas, dvasingumas ir dorovė, gyvavusi amžius, giliai įsirežusi į kaimo žmonių gyvenimą. Ateina naujos, ne visiems priimtinos tradicijos ir gyvenimo būdas. Labai gaila, kad ir kaime daugelis žmonių jau nemoka bendrauti be svaiginamųjų gėrimų, jau nebedainuoja šeimose, giminių suėjimuose, kaimo susibūrimuose, dirbdami, kai turi nors kokią laisvą minutę. Nutilo dainos mylimoj Dzūkijoje, ar mes jų nebemokame, nepuoselėjame gražių seniau gyvavusių tradicijų?

Kokiam skaitytojų ratui skirta ši monografija – monumentalioji savo apimtimi ir žinių gausa? Ar tiems, kuriems brangus Radyščius, ar kitiems Lietuvos skaitytojams, kurie domisi savo tautos, ypač kaimo, gyvenimo praeitimi, dabartimi ir ateitimi?

Manychiau, kad pirmiausia šio kaimo žmonėms, jų vaikams bei vaikaičiams. Tačiau knygos rengimo laikotarpiu gavau prašymų pranešti, kada ji bus baigta, nes žmonės labai norėtų įsigyti šią knygą. Taigi norėčiau, kad knygą perskaitytų ir kiti, besidomintys panašiomis knygomis. Gal ir jiems kils minčių įamžinti savo tėviškes. Gyvenimas rodo, kad žmogus šiame pasaulyje ilgai neužsibūna. O aprašytas knygoje žmogus gyvena labai ilgai. Knyga - tai tarsi paminklas kaimui, gyvuojantis ilgai ir paliekantis žmogų amžiams tarsi gyventi tarp gyvųjų.

Per knygos rašymo laikotarpį Anapilin išėjo dvylika kaimo gimusių ir gyvenusių žmonių. O knygoje jie gyvi, jie gyvena tarp mūsų. Todėl knygos apie nykstančius kaimus, man rodosi, yra labai vertingos. Besidomintys kaimo ir giminės istorijomis žmonės yra tie, kurie neabejingi praeičiai, bet jiems rūpi ne tik kaimo, bet ir tautos ateitis. Tokie žmonės yra tarsi vedliai į ateitį. Man svarbu, kad ateities žmonės žinotų tikrą, pačių liudinių papasakotą tiesą apie praeitį ir galvotų apie ateitį. Apie tai, kaip ateitį padaryti geresnę negu dabartis. Labai norėčiau, kad neliktų skurdo, nors Radyščiaus kaimo skurdžių nėra. Bet jų dar apstu kai kuriuose kaimuose ir miestuose. Visada manydavome, kad miestas yra mūsų šalies protas, o kaimas yra mūsų šalies širdis. Iš kaimo kilo tautos dvasingumas. Dabar kaimą keičia miesto rodomas pavyzdys, aktyviau perimamas iš kitų Europos šalių ir įsitvirtinantis kaimo bendruomenėse, šeimose. Ne visada teigiamas, bet sparčiai besibraunantis į kaimo gyvenimą.

Lietuvos kaimas yra gerokai pasenęs, neigalus dirbti kaip kadaise, o jaunimas išsibėgiojo į kitus miestus, o dar blogiausia, kad ir į kitas šalis, neretai be pažadų sugrįžti į gimtąją šalį. Didžiausia bėda, kai prarandamas patriotizmas, ištisus šimtmečius ugdytas per kančias ir pasiaukojimą.

□

Šimtametė Leonardo Grudzinsko sodyba